

1727

#

Q. D. T. O. M. F. F. Q. E. L.

DISSERTATIO MEDICA INAUGVRALIS
DE
**SOLVENDO BONO
CORPORIS HABITU**

SECUNDVM
A. C. CELSVM MED. LIB. II. CAP. II.

QVAM
GRATIOSISSIMI ORDINIS MEDICI CONSENSV
IN ACADEMIA LIPSIENSI
PRAESIDE

**DN. CHRISTIANO MICHAELE
ADOLPHI**

PHILOSOPH. ET MED. DOCTORE
GRAT. FACVLTATIS MEDICAE LIPS. ITEMQVE
COLLEGII B. M. V. SENIORE S. R. I. ACADEMIAE NAT.
CVRIOS. COLLEGA ET MEDICINAE PRACTICO

DIE XII. MAII M DCC XLI.

PRO GRADV DOCTORIS

PVBLICAE CENSURAE COMMITTET

PETRVS PHILIPPVS KEIL

VONSID. FRANCO.

MEDICINAE BACCALAVREVS.

LIPSIAE

EX OFFICINA LANGENHEMIANA.

athol. gen.

5265,4

207
Thesaur

B. C. D.

PROOEMIUM.

Ita res humanae sunt comparatae, leuibus deciduis foliis similes, parum constantes, specie tamen sua fucum saepe faciunt et incautos frustrantur ac decipiunt, vanisque imaginibus deludunt. Sors incerta atque volubilis vagatur ac errat, variat mutatque vices, nil praeterquam incertum fluxumque elargitur et possidentibus interdum bona sua eripit, prorsusque omnia commoda aufert, partitos aequaliter ordines quosuis perturbat, summum quandoque inimum vertit, atque quando felicitatis obuenit magnitudo ac cumulus de constantia mox est verendum; Plerumque florentissima Regna tunc cecidere, quando in summum fastigium euecta sunt. Quanto maior homo et altiori in loco positus, tanto difficilius illam in praecipiti stantem gloriosam fortunam custodire valet. Vniuersa natura sibi relicta vbiq̄ue effati illius ne quid nimis perpetim obseruantissima, tam in macrocosmo, quam microcosmo amat medium, modumque tenere, ac certos fines respicere, nul-

A 2

lumque

lumque facile extremorum siue in excessu siue in defectu admittit, quod etiam vbique qui tenent atque obseruant sedulo, beati multis modis ac rationibus iure meritoque censentur. Quare perbene quondam Hippocrates, optimus rerum in tota Medicina gerendarum Magister, perspicuus in summa bona corporis valetudine a rebus maxime prosperis ac iucundis metuendam aduersam esse, „Sect. II. Aph. 51. dixit, omne nimium naturae est inimicum, cuius rationem addidit aliam Galenus in Comment. ad h. l. quoniam destruit symmetriam, (in qua tamen conseruanda totius medicinae ratio ac cardo ponitur) atque moderationem dissoluitque animalis concinnam compagem. Apprime et eleganter in hanc rem nostrumque propositum grauissimus sapientum M. An. Seneca Epist. XXXVI. scribit: „Res est inquieta felicitas, ipsa se exagitat, mouet cerebrum non vno genere, alias in aliud irri-
 „tat: hos in patientiam, alios in luxuriam, hos inflat, il-
 „los mollit, et totos resouit. Nec aliud nec minori elegancia innuit Velleius Paterculus Hist. Lib. I. Cap. 17. sequentibus, „Natura quod summo studio petatum est ad-
 „scendit in summum, difficilisque in perfecto mora est, naturaliter quod procedere non potest, recedit. Non in-
 „legans dictum illud Plinii Hist. Nat. hic quoque inuenit locum: „Perniciosissimum in omni quidem vita, quod ni-
 „mum, praecipue tamen corpori, minuique quod grauat
 „quolibet modo utilius. Omnibus in rebus graue mole-
 „stum est, quod immodicum est. Quid luce iucundius?
 „Quid radio solis acceptius, attamen vbi supra modum
 „se se oculis obtulerit grauis molestaque occurrit. Labet enim in praesenti penes humanum corpus occurrens quod-
 „dam nimium ceu naturae inimicum adeoque vbi euexia ad summum bonitatis apicem deuenerit perpetuandae, il-
 li,

li, minus conueniens percensere, simulque praecauere ne grauiori lapsu in praeceptis periculum et interitum ruat seruanda studiose sanitas integra totusque homo, diu saluus ac sospes permaneat modumque exponere atque media atque remedia indicare quibus hoc fine potiri commode possimus. Quem conatum Deus T. O. M. in sui Sanctissimi Nominis Gloriam et proximi commodum benignissime velit dirigere, est, quod humillime precamur.

§. I.

Varia sunt Medicorum officia, variaque ideo illis sunt capienda consilia, variaque intentiones ac scopi formandi, et in ipsum actum deducendi, qui artis salutaris ope feliciter remorari cupiunt ingruentia mortalium fata; siquidem non solum morbos iam factos variis remediis adhibitis curent ac abigant, sed et prouideant ante ac prospiciant, ut praecaueant eos atque auertant, ac homines sanos sospitesque conseruent. Tum prouidi Medici, quos ratio ducit agentes omnia accurata mentis indagine ordinant, disponunt, prospiciunt, auertunt, moderantur, ut seruant seruanda, quae utilia sunt, quae vero nocent adeoque abigenda, tollunt atque interdum necesse habent, salutis hominum causa, exuberantem ac ad apparentiam perfectissimum, felicissimum eorum statum alterare, quam alterationem instituendam non leuissimum vnum ex officiis Medici sanitatis humanae curatoris Galenus dixit in Operibus Tit. VI. Lib. IV. Text. 15. Hippocrates iam idem indicauit, quando Lib. I. de flatibus Cap. VI. praefatus est: „Medicina est additio eorum quae deficiunt, „et ablatio eorum quae excedunt, qui istud optime facit, is „optimus Medicus existimandus est, quique plurimum est „ab eo praestando, is plurimum in arte medica deficere censetur.

„censetur. Imo cum multi morborum salutare, atque morborum quoque remedia sint, quandoque ipsos morbos, febres, variolas, scabiem, podagram, diarrhoeas, imo dysenterias etc; eundem in finem inducere, congruum esse, non pauci censent, modo de felici et exoptato successu conquerentes, quare inter desiderata practica hanc rem reponunt. Idem (Hippocrates) praecipit Lib. II. Epid. quando prudentis medici esse asserit, aliquando febres accendere, paralyfin et conuulsiones etc. sanantes. II. Aph. 26. et IV. Aph. 57. Conf. et Galenus in Comment. Aphor: qui et alibi talem artificialem inducere praecipit cui A. C. Celsus adstipulatus, quando sic ratiocinatur: „Circumspecti „est hominis et nouare interdum et augere morbum et „febres accendere, quia curationem vbi id, quod est non „recipit, potest recipere id quod futurum est. Quos duces secuti imprimis sunt I. D. Maior de Febre Artificiali Ioh. H. Slevogt in Prolus. Inaug. de Natura morbor. per morb. curatrice, Moebius in Disputat. de Natura et vsu Clyster. Salubr. quoque Fr. Baco Baro de Verulam. Hist. Vitae et Mort. p. 522. Hoc quoque remediorum genus cum nostro praesenti argumento apte quadrat: Certe plenum corporis habitum cum viscerum mole febres, inflammationes etc. admodum extenuare atque minuere assolent. Olim quidem Medici sedulo ac commode prospiciebant ne homines in morbos laberentur et diaeteticam hinc eundem maxime in finem tractabant; hodie vero communia ac quotidiana fere eorum officia in curatione morborum saltem consistunt prophylactice propemodum negligitur, de moderando exuberante corporum statu paucissimi cogitant, cum tamen omnino de eo cogitare cogitataque apto consentaneoque modo perficere deberent; satis autem intelligentes sciunt, multifaria mala saepe ex optimo ad apparentiam

rentiam hominum corporis statu pronasci, quare secundum salutifera veterum monita ad eum soluendum extenuandumque mature praesidia instruunt planeque adorant.

§. II.

Equidem non nemini paradoxum importunumque aut aenigma fortassis nos proponere videatur, de nihilo notabiliter et raro conquerentes ac qua (faciem humorum laudabilium intus latentium sanguinisque copiosi et boni naturae robur praestantis copiam monstrantem,) qua totum corpus singulaque membra illaque componentes partes validas carnem, ossa, vasa, tam arteriosa quam venosa, ipsosque nervos optime constitutos habentes, imo armosos, robustos, qui bene appetunt, bene ingerunt, bene digerunt et bene egerunt, bene quoque nutriuntur atque augentur, qui animo contento atque tranquillo, ac hilari, iucundisque moribus (qui secundum Galenum temperamenta sequuntur) gaudere videntur, verbo sanitatem omnibus numeris absolutam sistentes, aegrescere aut lubrico, ancipiti, ac fallaci adeoque verendo gradu atque fastigio esse collocatos sicque ex bonis tanquam causis malos effectus produci; sed extra dubitationis aleam positum esse omnino ducendum est: bonum hunc corporis habitum illum non perfecte quidem sanum atque valentem veluti ad Polycleti statuam efformatum, vix reperibilem, sed diuersa plenitudine superfluum atque pene praegrauatum mali morbidique speciem induere: Latet certe anguis in herba atque de duobus intestinis potissimum nobiscum natis vitae nostrae hostibus, calore natiuo, vt veteres loquuntur, et sanguine res agitur. hincque pro vero accipimus, in studio sanitatis hoc quidem intuitu etiam modum esse habendum. Monet hoc optime acutissimus Aur. Cor. Celsus Lib. II. Cap. II. hortatur

tatur

„tatur ac suadet sequentibus verbis: Ante aduersam valetu-
 „dinem quaedam notae oriuntur, quarum omnium commu-
 „ne est, aliter se corpus habere atque consuevit, neque in
 „peius tantum sed etiam in melius. Ergo si plenior ali-
 „quis et coloratior factus est, sua bona magis suspecta ha-
 „bere debet, quae quia neque in eodem habitu subsistere,
 „neque ultra progredi possunt, fere retro quasi ruina qua-
 „dam reuoluuntur. Quod haud dubie ab ipso Hippo-
 „crate hausit, qui Aphorismo III. Lib. I. hoc literis manda-
 „datum reliquit; „Habitus exercitatorum et bene habita
 „Athletarum valetudo seu euexia ad summum distensionis
 „vsque progressa, vbi ad bonitatis et plenitudinis extre-
 „mum peruenerit periculosa et lubrica, quia natura atque
 „etiam optimum non potest in eodem statu permanere
 „neque otiosa quiescere et proficere: Quandoquidem
 „vero non quiescit neque iam potest in melius progredi
 „reliquum est vt in deterius labatur, his igitur de causis
 „pleniozem illius corporis habitum haud cunctanter laxa-
 „re atque soluere expedit, quo corpus alterius nutritio-
 „nis ceu conuenientis, moderatae adeoque melioris ini-
 „tium sumat. Nec aliter sentiunt ac scribunt Auicenna
 „Fen. VII. Tract. IV. Cap. V. et Galenus Lib. III. de Dif-
 „fer. Morbor. Cap. IX. et lib. de bono habit: Fernelius
 „Lib. I. de Morb. Causis p. 139. quibus Tschirnhausenium
 „accensemus in Med. Corp.: Nimirum secundum veterum
 „sententiam natiuus calor quasi suffocatur pulsu ac impulsu
 „solidarum partium decrescente, quemadmodum flamma lu-
 „cernae a multo oleo opprimitur et extinguitur, atque non
 „secus ac aedificia interdum mole propria ruinam proxime
 „minantur, quando in summum fastigium euecta molem
 „suam splendentem atque superbam diutius sustinere non
 „possunt atque amplissima Regna vastaque corpora non
 „diu

diu pacata consistere possunt, nam quando ab externis iniuriis libera sunt bellum intestinum in ipsis concitant eoque maiori atque grauiori lapsu corruunt: Belle hinc Seneca dixit Cap. XIV. de vita beata: mole, quod laborat sua esse non potest bonum, et alibi, quicquid ad summum peruenit, ad exitum properat. Ignis quo clarior fulsit eo citius extinguitur, et iterum ita fato placuit nullius rei eodem semper loco stare fortunam, vel vt Quinctilianus expressit:

In se magna ruunt laetis tunc numina rebus

Crescendi posuere modum.

Similem in modum aequae egregie loquitur Plutarchus V. Compos. p. 682. „multi certe sibi bono habito esse corpore videntur seque ipsos melius quam exspectauissent aduectos vident ac calamitatem suam pro bona valetudine ducunt ignorantes eiusmodi constitutionem apparentem esse dolosam. De cuius specie dici queat illud Sophoclis: Pulchritudo speciosa sed improba et vitis quasi purulenta. Hanc ipsam rem accurate quoque tetigit Liuius, dicens: „Praelualida quidem corpora ab externis causis tuta videntur: suis tamen ipsi viribus onerari. Huc quoque trahendum, quod habet Q. Curtius R. Hist. Alex. M. Lib. X. Cap. I. „Res secundae valent commutare naturam et raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Quid? quod Natura in singulis Regnis id monere superfluumque demerere videatur. Sic v. gr. annuatim videmus: vites rorem superfluum stillare, vt ad alia non longius excurramus.

§. III.

Etenim si magna succorum ex bono chylo copia etiam optimorum sique magis vel minus prae dispositi illi sint, siue tenues siue crassi, mitiores siue acriores vasa complentur, quibus, pressione illorum in minima vascula ac fi-

B

bras

bras atque musculorum interstitia appensosque propagini-
 bus arteriarum extremis sacculos membranaceos in cunea-
 tis, vrgentibus a tergo venientibus vndis, a praecedenti-
 bus tamen retropulsis quasi et retardatis, ambitus corporis
 paulatim intumescit praeter modum atque extenditur, vt
 nullum amplius augmentum admittat. Qui sanguinis ple-
 onasmus humanam Naturam, (quae ex solidorum constitu-
 tione et influentibus operationum animalium integritatem
 praestantibus aestimatur quaeque eam describunt) reddit op-
 pressam, (siue alterutro eorum siue ambobus deficientibus,
 aut conturbatis minusque recte constitutis,) dum fibras mo-
 trices cordis et vasorum sanguiferorum musculorumque vn-
 dique omnes admodum distendit, quibus distentis, aliae vici-
 nae partes etiam nervi etc. premuntur; siquidem ipsi quoque
 spiritus animales eo confluxi a maiori sanguinis eiusmodi re-
 sistentia, nimium dilatari possunt, qua dilatione solida aequae
 comprimuntur, liquidaque alia expanduntur atque exagi-
 tantur. Sicque ille illorum elaterem, vigorem atque robur,
 tonum ac systolen sua resistentia, qua debitum aequilibri-
 um in rebus naturalibus vbique obseruandum, quod totam
 sanitatem et vitam conseruat, tollitur, debilitat, impe-
 dit atque deiicit, quo enim maior potentia virium est in
 impellente, et minor in resistente, eo celerior fit motus;
 vbi vero maior mobilis resistentia est, eo plus virium mo-
 venti detrahitur et tardior fit impulsus. Itaque sicut ma-
 ior molis quantitas maiorem gignit resistentiam, ita maior
 sanguinis quantitas actiuitati cordis atque arteriarum ela-
 teri plus quam minor resistit. Quae minus deinceps ido-
 nei sunt expedite prompteque liquores vitales per vniuer-
 sos corporis canales mouendi propellendique, horum ve-
 ro impedito inutilium forasque eiiciendarum partium se-
 cretio et excretio tardior redditur, quae retentae sub mo-
 ra

ra magis magisque corrumpuntur. Hincque decrefcente sanguinis atque humorum impulfu, conueniens et apta tenuitas ac fluiditas quoque decrefcit, quo craffiores fpiffioresque facti vifcerum meatus, qui vbique patentefint neceffe eft, obftruuntur comprimunturque, vnde claufis emunctoriorum tubulis impurum in fanguine aeque detinetur. Atque minore folidorum impulfu fanguis vt in tenuiffimas partes non difcerpitur, ita et in excrementitias, ferofas nempe et falino-fulphureas minus ac par eft per calorem refoluitur fed potius ingens fanguinis et humorum in vafculofo fystemate magis magisque accumulatio fit, quo cacochymia preffo infequitur pede. Qua de re fic Hippocrates loquitur Lib. de fanitate tuen. ad Maecenatem: „Sanguis cum abundat valetudinem vitiat, quia bilis acida „et amara et pituita imo fanies nascitur. Per hanc fuccorum abundantiam, lentorem ac corruptionem ftimulo fuo ftricturas noxias varias inferentes hancque fibrarum vaforumque omnium extensionem refiftentia grauatorum vi contrahendi praerepta ac renitente fanguine per plenum et fartum humoribus imperuiumque corpus aegrius adhuc propulfo, adeoque naturae oneri certo tandem nocituro, collato, tenerorum carotidum praefertim et vaforum pulmonalium meatus obftruuntur, ipfaque aggeftione et tardiori hinc promotione tenduntur, vellicantur, tandemque rumpuntur, etiamfi circulatorius motus in aliis vafis non augeatur, vel pofito hoc inflammationes aliaque mala infurgunt. Sique hi praecipites cafus non contingant, tamen obferuatione conftat, quod plethorici raro fenium attingant, fed in confiftenti aetate adhuc conftituti,) fi debita remedia non, praefertim venae fectiones mature adhibeant,) aut hydrope aut hectica praecipue pereunt. Quibus confideratis fit palam nimiam fuccorum abundantiam praee

B 2

omnibus

omnibus aliis (si venena et animi pathemata exceperis) perniciousam corpori minari. Quid? quod ipsorum spirituum quoque animalium maxime actiuorum, qui motum sensumque atque actiones tantum non omnes sanas ac integras edunt praestantque (et maxime ideo necessarii, vtilis ac laudabiles sunt, adeo vt dubitandum esset, an illi augeri praeter naturam possent, quoniam eo aptiores nos ad actiones nostras obeundas redderent) copiam minus compositam vnionem non adeo intimam durationi corporum, obesse videatur; quoniam tunc fit illorum inaequalis, inordinatus et subsultorius et per consequens dissoluens atque destruens motus, atterunt ii et inter se ipsos atteruntur, quod manifeste v. gr. in gonorrhoea, a femine copioso atque spirituofo nimis, et conuulsionibus vbi insigni impetu influunt spiritus partesque admodum corrumpunt ac laedunt, videmus; inaequalitas enim est dissolutionis mater: Hinc spirituum refrenationem atque compositionem ne depraedatorii, vt Autores exprimunt, euadant, facere ad longaeuitatem, ignis exemplo declarat, et edocet Illustris Baro Bacò de Verulam. in Hist. Vitae et Mortis p. 566. Hanc quoque rationem alii allegant quod hypochondriaci et melancholici, quia nimirum spiritus animales in iis magis quasi sunt ligati, vitam suam molestam ac miseram, longe diuque protrahant. Amplius dicendum est, quod varia accidentia per externas pariter ac internas occasiones nocumentum et perniciem facilius possint addere v. g. a grauibus animi affectibus, tantum non propemodum omnibus praesertim et terrore atque adeo effuso gaudio atque repentino cum risu longius durante corpora quae plurimum sanguinis alunt conturbare imo subito corruere solent, quoniam is accumulatur et vi quadam et impetu ad quaedam corporis loca propulsus, vasorum membranarumque rupturas, easque vt plurimum funestas,

aut

aut ad minimum stases profundas ex facili producit. Sic etiam acre mordaxque frigus pariter ac calor exagitans plethoricis inimicissimum est. Sed et alia adhuc referantur, de quibus vltior cogitatio subit: Hic plethoricus status morbis variis concipiendis non modo pronior est, sed et eos periculosiores atque grauiores, impetuosiores laboriosioresque, acutas praecipue febres, inflammationes, variolas et similes reddit, difficilioremque efficit curationem, sic impedimento iniecto euacuationeque salutari forte aliqua frustrata. Sique praepostere forte medicamenta adhibita fuerint, vt calidiora exagitantia, constringentia, figentia, opiata etc. noxam inductam augent. Accedit, quod homines morbis non adfueti firmi vigentesque quales hi ipsi sunt, citius e viuis turbato quasi mortalitatis ordine eripiantur, quandoque semel in fonticum maxime acutum quendam morbum (vt febres ardentes etc.) incidunt vel diu cum eodem conflictentur neque ita prompte restituantur, cura aequiuoca, incerta, inconstante alienaque parumque notabili successu conspicua obtingente, ac ii qui morbis subinde sunt adfuefacti adeo vt saepe mirum videatur, quod homines, qui ab ineunte fere aetate sensibiliore, imbecilles atque morbidi fuerunt et de vita sua diu protrahenda maxime dubitabant, tamen ad magnam senectutem perueniant prae illis, qui firmo corpore integraque semper valetudine gaudent ad spem diu viuendi se excitant atque adeo vehementissimos saepe morbos qui eos adgrediuntur facile feliciterque superent citiusque conualescant, vt fortunatis alioquin aduersa omnium sensibilissima sunt vixque ferenda: Consuetudo enim vt alibi etiam aegrotandi attendenda venit, quoniam natura nondum eiusmodi exercitamenta habuit, talem extraordinarium effectum producendi ac quidem hae circumstantiae requirunt.

runt. Hoc inde inferendum etiam quod quando morbi epidemici et contagiosi ipsa pestis etc. regnant quibus hoc corporis habitu gaudentes valde obnoxii sunt (ex eo potissimum quoniam talis sanguis in corruptionem putredinemque pronus est et insensibilis transpiratio aliaeque vtilis et necessariae secretiones et excretiones laesae ac impeditae,) grauiorem atque periculosiorem noxam eorum succis concepta miasmata inferant. Id silentio denuo dimittendum non est, quod valetudine sua optima, nimis fulti atque confisi ita viuunt, immemores humanae sortis, ac quasi nunquam morituri sint, quo vitio bona sua inaeestimabilia non aestimant parumque caute agunt, variosque errores committunt, quibus periculum incurrunt speque sua atque fiducia frustrata vno atque inexpectato casu saepe viam pracludentibus fati. Alii e contrario nimis meticulosi atque solliciti, ad conseruandam felicem suam conditionem singulis diebus singulisque interdum horis pharmaca confortantia, panaceas, elixiria vitae, cordialia, visceralia, ex auro etiam argento atque lapidibus pretiosis petita deuorant, praesertim si aegrotare sibi saltem imaginantur, quae vero euexiam adeo non stabiliunt, vt quoque deiiciant. Idem dicendum de diaeta quam scrupulosius aut potius superstitiose obseruant, contra Celsi monitum Lib. I. C. I. „Sanus homo et qui bene valet et suae spontis est, nullis „obligare se legibus debet. Ex his iam aliisque insequentibus forte superaddendis perspicitur varia accidentia communibus quasi adiutoriis in corruptionem interneccionemque eiusmodi habitus conspirare. Adeoque cum vino esse comparandum, sanguinem propemodum existimandum est: quo id dulcius, mitius, oleo et spiritu plenius palatoque gratius atque acceptius, eo difficilius conseruandum, atque minus durabile corruptionique peiori atque maiori, acescen-
tiae

tiae esse subiectum. Quare in transcurfu quasi monendo, Willisius non vana quidem prorsus ratione autumat in tuenda et recuperanda hominum sanitate et Medici et Oenopolae parile propemodum esse officium: sanguinem reliquosque humores perinde ac vina inaequali temperie aequalique fermentationis motu feruare, sic nimia e vasis aliquam partem deplere atque feruorem attemperantibus demulcere v. Tract. de Ferment. §. IV.

Iuxta vasorum ab exuperante sanguine et humoribus plenitudinem carnea enormis compages, quae in subiectis multum bonumque sanguinem, (tam quoad consistentiam quam motum) alentibus ac turgidulis pansisque facile concipitur atque luxuriat, et propter compactam nimis ac solidam muscutorum substantiam multo insuper sanguine infarctam motui se exerendo impedimentum iniicit. Quippe fibris carneis corrugare se nitentibus vix vllum in laterales partes concedendi spatium datur, vnde spiritus animales aegre influunt, atque functiones quas praestare debent, summa cum difficultate perficiunt omnes, inter quas motus et respiratio prae aliis se manifestant grauatae atque impeditae. Praecipue autem nimia pinguedo collecta in membrana adiposa, cellulosa ac non solum sub cute (adiposo) hoc panniculo omnem corporis artuumque occupante ambitum sed et internis fibrosis carneis fasciculis vndique intertexta nocumento est. De visceribus pinguedine nimia obsessis variae prostant Autorum obseruationes. Kerckringius in Spicil. anat. p. 134. Cor ob immodicam circa illud collectam in motu suo impeditum fuisse, de pulmonibus idem Bartholinus in M. N. C. D. I. A. Obseru. 101. testantur. Quae alias si moderato modo se habet ad speciem integritatemque corporis facit, inania replendo interstitia, mollitie sua lubricando mouenda, atque

atque ad motum prompte reddendo, spicula acrium inuol-
uendo, iniurias externas arcendo, promptuarium Naturae,
(qualia plura et alibi in corpore humano sapientissimus
rerum Conditor, Deus, constituit) in casu necessitatis prae-
bendo; sed immoderata coaceruataque nimis molestiam
detrimentumque affert, atque in morbos proclives homi-
nes reddit, si nimirum his omnia spatia plena sunt, at-
que musculorum stamina nimium emolliuntur, ut difficile
se constringere queant, omnia vasa sanguinem spiritusque
animales vehentia ita sunt pressa atque exilia facta, ut
nerui hos spiritus ad motum sensumque praestandum non
fatis libere adducant atque arteriae in fibras venarumque
radices atque extremitates sanguinem difficile refundant.
Ipse sanguis multis pinguedinis particulis, quae quidem
connubium cum serosis non ineunt, quin etiam respuunt,
faturatus lentescens eiusdem circulationem facile atque
repente intercipit. Bartholinus in Anat. refor. p. 25. testa-
tur pinguedinis frustula in cordis vasis haesisse; Acce-
dente vero ex cibis nouo succo nutritio eoque vberiore
cordis ventriculi ita opplentur, ut in actione sua quae
constrictio est, impediatur, humores figantur ac coagulen-
tur, unde polypis concipiendis repentinis lipothymiis
ac animi deliquio, suffocationibus ac vasorum ruptioni-
bus, (ubi minor illorum resistentia, maior vero sanguinis
impetus occurrit) atque catarrhis, quos vocant suffocati-
uos, apoplexiae repentinae etc. patulam aperiunt viam.
Quemadmodum enim lampadis ardentis flamma nimia
pinguis alimenti abundantia superfusa, obruta extingui-
tur, et ab externa quasi violentia suffocatur, ita et se res
cum corporis nimia pinguedine habet. Atque quoniam
animales spiritus non ita facile musculorum fibras sic infla-
re possunt, atque ob ingentem simul thoracis molem ac
pon-

pondus, praegrandia viscera et intestina atque abdomen pinguedine grauatum tumidumque, costarum eleuatio non minus quam diaphragmatis motus impeditur, anhelosi ac fufpiriosi, ad motum inepti torpentes veternosique redduntur. Hinc Galenus refert quod athletae neque ad bellum neque ad agriculturam idonei fuerint. Praeter haec mala obeforum maximopere verenda alia quoque notanda veniunt. Sic notiffimum est motionibus corporis atque laboribus, vociferatione, fortiori cantu, fyncrasioque rifu, fternutatione vehementi etc. parturientes item laboriofo et forti nixu ex facili hernias fibi contrahere, hinc inter tubicines, cantores, baiulos plures herniofos reperies. Talesque homines aut fiderati aut fuffocati, fyncoptici aut effuso fanguine confoedati non raro data leui quandoque occasione ac caufa, motu v. g. paulo fortiori corporis animique commotione, ira, terrore imo gaudio, aeris frigidioris, borealis validiori afflatu, egeftionibus per aluum atque vrinam fufflaminatis, fortiori in reddenda aluo et in parturientibus foetu edendo, nifu, et fimilibus aliis fubito pereunt ocys quam quod fe aegrotare fentiant. Eiusmodi exemplum inter alia de Attila Hunnorum Rege, peffimo illo Dei flagello, eadem athletica euexia ad fimum diftento prodidit Iornandes de rebus Geticis, eum inter nuptiale epulum fubito animam cum fanguine eiectaffe. Similiter Dolaeus Encycl. Med. Lib. I. Cap. X. aliud affert de ciue quodam ob nimiam obesitatem liberum fanguinis itum reditumque impediendem paralyfi affecto, ac apoplexia extincto. De aliis ob hanc ipfam caufam fuffocatis quidem Schenckius Lib. II. Obseru. CCXIIIX. Hildanus. Cent. VI. Obf. 97. p. 630. Timaeus Caf. II. Schulzius in M. N. C. D. I. An. II. Obseru. 87. aliique testantur. Si quidam eorum ab eiusmodi

di praecipiti interitu liberi manent ac vitam aliquando diutius protrahunt, infelicem tamen eam ducunt atque senectutem vegetam raro attingunt, quare Galenus in Hort. ad bonas artes Cap. IV. id genus hominum miserrimum vocavit. Quin in valetudinariis frequenter obseruamus eos subinde nouis accessibus symptomatum ac molestiis tentari, quando sibi videntur quam optime habere viribusque valere atque extenuati corporis augmentum ab aliquo tempore perceperunt, quo rerum statu tritum illud Medicorum axioma allegare conuenit: Corpora impura quo magis nutriueris eo magis laeferis; nutritur enim potius materia impura, nec subigi rite, fecerni et excerni, ob vascula nimis turgida, tonumque et languidum et insufficientem, potest. Philip. Hecquet, Regius Chirurgus, in quibusdam subitanea morte concidentibus detexit fati praecipitis causam: in altero enim pinguedo nimia pulmones compresserat et polypo cordis ventriculi sinistro transitum sanguinis retardante: in altero labore fodiendi fatigato, vena caua prope cor disrupta sanguine inundauit viscera. Conf. Obseru. 101. Dec. I. Ao. M. N. C. Alii interiores quoque recessus prae aliis omentum pinguedine obsessos pressosque inuenerunt. Vid. Guil. Fabricius Hildanus Obs. Chirurg. Cent. 17. obseru. 97. Vnde obesitas multorum morborum Lerna et Ilias semper habita est. Ad rem Hippocrates scripsit II. Aph. 44. „qui natura admodum crassi sunt citius intereunt quam graciles, et praepinguia corpora celerius senescunt. Huc forte respiciunt Indi, de augmento sui corporis veriti, qui, singulis annis quandoque singulis mensibus corpora sua bilance exacte librare assolent, atque decrementum aut incrementum illorum cum cura notant atque aestimant.

Si presse mala adhuc atque pericula, quae ex hoc corporis habitu plethorico atque obeso verenda sunt, exacta pensitatione ulterius et specialius metimur, et effata ac observationes tam a veteribus quam neotericis Scriptoribus collectas conferamus multis indiciis nos commonefaciunt, quod ea partim a putredine, suffocatione (ob multitudinem humorum) vel venarum ruptionem (ob feruorem forte indutam) partim a spasmo (et inaequali hinc sanguinis et humorum circulatione,) partim ab atonia et sanguinis stagnatione proficiscantur. Nimirum sanguini praeceps impendet putredo, tanto maior quanto floridior et optima crasi ille praeditus est, inflammationibus, suppurationibus, gangraena et sphacelo, quibus expositus est, testibus, ut et pus ex parte chylosa et oleosa gignitur, quaeque sanguinis excedens copia, ut plurimum cum cacochymia est coniuncta. Haec dein nimium vasa infarciens ac premens atque sic spatium quod ad fluidorum motum iugiter instituentium, mixturamque debite perficiendam requiritur, auferens, praesertim in temperamentis sanguineo-cholericis, et in agilioribus hominibus ac iuuenibus ob partium debilitatem sic redditam, nimias membrorum tensiones fortioresque inducit stricturas, quae magnas multasque in oeconomia animali inferunt turbas atque sanguinem et humores cum impetu quasi ad alias partes propellunt, quaeque deinceps per multiplices constrictiones p. n. fibris extensis atoniam in iis relinquunt: sicque haec vitia spasmus nempe et atonia rursus mutuam velut ferram trahunt. Vbi hic inprimis subsistens premensque sanguinis quantitas in eiusmodi partibus et vasis, haeret atque visceribus, quae per se impulsu non satis forti instructa sunt, aut debilioribus staminibus conflata, et in quibus motus sanguinis difficilius instituitur,

tur, adeoque ad suscipiendas stases atque decubitus prona, qualia sunt pulmones, vena praesertim portae vt et hepar, lien, pancreas, omentum, mesenterium et vterus. Sic v. g. quando per venam maxime portae sanguis non rite circulatur pro varia ratione subiectorum et temperamentorum, aetatis, sexus etc. data occasione in variis corporis locis schemata variorum moliminum, haemorrhagarum, congestiorum, translatoriorum, restagnatoriorum, dolorificorum, inflammatoriorum, febrilium spasticorum insurgere ex facili possunt; Nam spasmo, plethoricis adeo familiari, ibi inducto, sanguis exinde ad partes superiores rapitur et stases ibi efficit in multa mala abeuntes. Sicque in capite per cerebri pressiones et in primis corporis callosi striarum, liberum influxum spirituum animalium praepedientes collabantibus meatibus atque ductibus neruorum, haemorrhagias narium, cephalalgias grauissimas, vertigines, melancholias, insomnia turbulenta, phantasiae turbationes, memoriae et sensuum hebetudines, affectus soporosos, apoplexiam, paralyfin, epilepsiam, aphoniam, ophthalmias, lippitudines, odontalgias, morbos auriculares, parotidem, grauem aurium tinnitum, cum ipsa audiendi difficultate, erysipelata, tumores in pectore, constrictiones, anxietates, tusses, asthmata humida et conuulsiva dicta, pleuritides, peripneumonias, anginas, oppressiones pectoris, phthises, haemoptyses, suffocationes, tabes hecticas, vomicas, apostemata atque abscessus et exulcerationes, animi deliquia, palpitationes cordis, polypos, diaphragmatis constrictiones infert. Aliorsum cum impetu sic delatus in abdomine et quidem in regione ventriculi, et in eius cauo flatulentias, cardialgias, colicas, alui adstrictiones pariter ac diarrhoeas, viscerum praesertim hepatis, lienis, mesenterii distensiones quandoque ingentes

gentes (v. Stahl. Disp. de Hypoch. et Hyft. malo p. 20.) ac obstructions, indurationes, tumores, scirrhescentias, vlcera, icterum, in vesicula fellea calculos, in vesica vrinaria, (quando nimirum fibrae eiusdem prae plenitudine nimis distenduntur et in contractione impediuntur,) vrinae suppressionem (quam hinc Riuerius V. Obs. I. Cent. I. venaesectione larga curauit,) item alibi hydropes, atrophias, cruentas per inferiora pariter et superiora eiectiones, nephritides, hypochondriacam affectionem et hystericam, arthritides, rheumatismos, inflammationes, febres varii generis, acutas, ardentis, putridas, gangraenam, sphacelum internum et in foeminis fluorem album et huius generis plures aegritudines inducit. In vtero si subsistit nec expurgatur copiosus sanguis in specie polyposas in vasis maioribus concretiones et exinde frequentes abortus et post eos non solum, sed et sat felicem alioquin partum, alia incommoda, quae puerperas aequae ac grauidas inuadunt, accersit. Iuxta haec alia quoque vitia referenda eaque aliorum deducenda, vt pollutiones nocturnae et gonorrhoeae, quas benignas vocant, salacitas, et nisi desiderium hoc expleatur, furores ad pessima facinora instigantes, ex alimoniae nimirum et feminis spirituosae abundantia, enormes sanguinis profusiones et exulcerationes, et in pedibus tumores oedematosi proueniunt, ne alia iam plura nominemus. Tacitque praetereamus alia leuiora incommoda, coryzas, narium fauciumque mucosam sorditiem, sensum grauitatis et stuporis, in toto corpore molestum, plumbeum velut torporem, membrorum, crurum, insolitam imbecillitatem et lassitudinem etc. Insuper tales homines ob molem corporis praegrandem ad procreationem sobolis minus apti sunt, quod Plutarchus iam obseruauit II. Quaestion. Con. Quoniam in viris praesertim materia illa, quae praeter modum in

corporis nutritionem impenditur, in feminis iacturam redit; in foeminis vero pinguedinis partes exuperantes ouaria obfidet et feminis masculini accessum difficilem reddunt. Quod iam Hippocrates indicauit, quando Sect. V. Aph. 46. scripsit: Foeminae valde pingues non concipiunt; vt et Auicenna et Aristoteles de eo loquuntur.

§. VI.

Has quidem causas et rationes fat graues esse arbitramur, ob quas bonus corporis habitus, (partes musculofas cutemque complectens) sine mora soluatur atque extenuetur, quo corpus, vt Hippocrates loquitur, alterius nutritionis ceu conuenientis, moderatae ac melioris initium fumat. Eiusmodi enim sunt quibus hoc salutare monitum datum est, qui potissimum temperamento, vt dicunt, sanguineo calido et humido atque plethorico obeso plenoque specioso et splendente quasi habitu, gaudent aut molli et spongioso aut duro magis strictoque, itemque venis amplis, turgidisque aut exilibus atque depressis conspicuo, quibus tempora attolluntur, eaque quandoque dolent, oculorum praesertim venae tument, rubent, toris luxuriant. Pulsus est praecipue magnus et plenus, quasi vndosus ac creber, quando ex vberiori sanguine multi quoque animales spiritus elaborantur, quibus cor instructum atque armatum maiori vi sanguinem trudit, dumque amplior sanguinis moles in vasis continetur amplius etiam spatium occupans ea magis explicat atque expandit, sic et tum copiosius in ventriculos cordis influens sanguis, ita vt cor stimulo quodam ad actionem suam citius instigetur, tum vberius quoque in fibras eius deriuantur spiritus, ita vt cor motum suum exercere frequentius possit; Vndosus vero instar fluctus mouetur et virtutem grauatam significat,

cat, quae non potest aequaliter omnes arteriae partes movere atque expandere, is si parvus et tardus fit, vermiculans appellatur. Ast in valde obesis pauciori sanguine ac laxa flaccidaque corporis compage praeditis, praesertim sexus sequioris homines exilem languentem potius eum deprehendunt turgentes. Spina dorsi pressionis sensu molesto afficitur. Vastam, quadratam, inconditam, rudemque plurimi eorum circumgerunt corporis molem, quare difficiles facere gressus coguntur; si vero accelerare eos gestiunt aut loca accliuia et scalas ascendere suffocationis quasi periculum timent, diutiusque in membris lassitudinem contusoriam velut perferunt. Nitentem habent cutim, caput atque faciem magnam, latam, plenae lunae similem, cum labiis protuberantibus saepe fissis, quando praesertim aer paulo frigidior afflat, cum naribus expansis atque obesis intus coarctatis, ut difficilius per eas respirent, buccis item efflatis, mento deducto, guttureque turgente ac propendente bursae appensae ad instar, quos ideo nasones, labjones, buccones, capitones, atque bucephalos et quotquot alia monstroforum et deformium nomina sunt, forte dixeris. Collum porro elatum, cervicem breuem duram crassamque, pectus amplissimum, et foeminae ventrosas mammas, tergum opitum et protentum, ad natium usque amplissima et luxuriantia tubera, abdomen aqua aut vento quasi turgidum et prominens prae se ferunt: Verbo ineptam Bacchi effigiem monstrant, exindeque superbientium in modum inanem captant gloriam in sinu quasi gaudentes quod in dies maius augmentum vasti sui corporis capiant et quod vel centum libras plus quam alii pendant. Praeterea somnolenti, oscitabundi, pandiculationibus frequentibus manus pedesque exercent, phlogosis exardescunt tum volaticis magirtum statariis, nausea,

sea,

fea, vomitibus subinde tentantur, aliisque deiectionibus (cibi enim supra modum deuorati robustam naturam ad has purgationes sollicant Hippocrate aduertente Libr. de purg.) rhonchos crepant perpetuos, ructus vel inuiti nidorosos, sonoraque murmura ventris frequenter emittunt. Ad commotiones massae sanguineae orgasmicas procliuēs, sudore acri, vel ex leui corporis incalescentia, exagitante et resoluente, colliquante atque attenuante, vltraque reducente siue per motum paulo fortiorem inductum, siue tempestatem aestuantem, calidam humidam siue per somnum in lecto molli atque plumoso, pene diffluunt; At tamen aliqui praesertim foeminae minus perspirant, ob molliorem texturam, hincque imbecilles vires, pulsusque languidos, cum tamen in iis aequae ac in viris obseruetur sudor, isque sat largus cuius causa ac ratio decidendi est apud Sanctorium multum in hoc argumento diligentemque obseruatorem atque censorem, qui Sect. I. XII. XIII. XXIII. CX. CX. Sect. V. III. perhibet, perspirationem atque sudorem ita parum inter se conuenire, et inter se fere commune habere, atque quo hic amplius prouocatur, eo magis illam minui, siue praecesserit sudor paulo vberior, perspirationem ad aliquod temporis spatium languescere. Quid? quod Galenus *Caus. puls.* III. IV. in iis quibus vita athletica contigerit, quales et rusticae mulieres sunt, laboribus se exercentes, sicque ad robur masculinum accedunt, pulsus validiorem deprehenderit, siquidem et in his parcius menstrua fluunt vt et cantatricibus, saltatricibus, Sennerto T. III. Foresto Lib. XXVIII. Obs. I. referentibus. Ob id non vt Alexander Magnus R. M. balsamum spirant, sed alarum foetor abominabilis pectorque eos confoedat, hircumque olent, atque mephiti distinguuntur vt Thais. In ientaculo, prandio
dio

dio, merenda atque coena in quas commestationes dies diuidunt, gulosi a patinis, in quibus semper animus, rapiunt, buccas assidue exercent Boeoticum in modum quo exercitio vsque ad sudoris eruptionem se fatigant, torpescunt atque obdormiscunt, (alioquin laboribus lubentius frigent, secundum illud exinde natum prouerbum: Er ist, das er schwitzt, und arbeitet, das er friert,) siccantque calices naribus quatuor. Ob hanc corporis molem duplo, triplo, quadruplo auctiorem aegerrime se mouere possunt, ideoque ad res gerendas inepti fiunt, vnaque cum corpore animus eiusque inclinationes sensus, omnisque propemodum vitae ratio hebescent ac torpent, atque plerumque contingit, vt excedenti corporis moli paruus animus insit, imo cum iis inclinata res est atque a recta via errant, moresque corrumpuntur; siquidem non pauci eorum hac athletica corporis constitutione noti, athletarum quendam perditum genii modum quoque aemulantur, quem Galenus paulo post referendum, indicauit. Quippe dum ventris obsequio viuunt cuticulamque curant atque robustum corpus sibi acquirunt, parum animo atque ingenio valent, nullamque ei medicinam adhibent; Hi enim horum hominum propemodum mores sunt, haecque desideria: Confortiis inutilibus et confabulationibus inanibus et infacetis, atque studio iocandi, quod risum captat, se immiscere, commestationes omnis generis delicias et cupédias effusasque libidines atque iners otium desidiamque quaerere, sibi que optare placidam per membra quietem, languide in operibus perficiendis versari, in horas mutari, ingrataque rusticitate non abhorrens atque sordidum propemodum aut secundum Veterum phrasin barbaricum vitae genus, ducere ne alia attingamus.

§. VII.

Talis habitus athleticus vocatur, quem adumbrat Raym. Ioh. Fortis T. II. Cent. I. Consult. 44. Athletae enim, quos ab exercitatione Gymnasticos appellant magnitudinem virium et molem corporis quaerebant non ex pinguedine eam quidem inertem compositam, sed torosis potius musculis insidentem spectabant, non nutriebantur, sed verius saginabantur, ut in palaestra virium suarum magnam speciem praeberent. Per vehementiam et frequentiam gymnastica ac multam longamque cibationem et potationem atque coactam voracitatem in artis quasi formam redactam, (quam Milo Croton. ad summum perduxit, qui taurum sine fatigatione, per stadii spatium, humeris portavit, totumque vno die comedit) simulque per inunctiones, aliptarum ministerio ac balneorum tepidorum et frigidorum subitam commutationem (ut sanguis et spiritus a balneo tepido ad cutem et artus euocati, a frigido vero inibi sisterentur et oclusis poris validior esset, fibrarum et musculorum virtus) habitum corporis nimium crassum, quadratum, carnosum, plethoricum cum venis amplis et repletis ad summum firmitudinis et bonitatis gradum perducebant, adeo, ut maiorem plenitudinem is vix assequi posset, de quibus Oribasius sic loquitur h. l. f. 42. „Athletis exercitis crescit feruor „et quicquid comedunt in ipso labore concidit consumi- „turque vnde ipsi plurimum cibi appetunt. „ Inter cibos ficus, bubulam ac suillam carnem bene nutrientem, firmasque densas crassasque musculares fibras ingerentem (quare prae aliis haec apud Graecos V. Hippocrates L. de victu in acut. pariter atque Latinos in pretio fuit,) frequentius ingessisse eos memorat Galenus L. III. *ὕγιεινός* f. 246. Hinc, ut compertum fuit eos gymnastica sua obeuntes quandoque
subito

subito oborta morte sunt extincti. Id testatur Galenus, simulque detestatur praeter alios veteres iam nominatos, dicens in Exhort. Med. „Athletarum vita et ars sagina est, „nec viuere posse diu, nec sanos esse animasque eorum in „nimio sanguine et adipe quasi luto inuolutas nil tenue, nil „coeleste, sed semper de carnibus et ructu et ventris inglu- „ue cogitare.„ Ideo et eosdem deridet Philopoemones apud Plutarchum, ac ait Clemens Alexandrinus II. Paedag. eos mentem infodere et mancipia maxillarum et ventrum appellauit Euripides Coelio memorante Lib. VII. Cap. XI. ant. lect. Obuenit hic occasio curiose quaerendi, an illud quod de athleticis Romanorum dicitur, id etiam dici possit de gigantibus et filiis Enackim, qui olim propter eximium robur et sanitatem qua gauisi sunt, aequae celebratissimi erant, ut de iis in Sacris Bibliis legimus,

§. VIII.

Differt hic (athleticus) a bono corporis habitu simpliciter dicto atque comparate sumto eorum, qui plethorico, laxo, spongioso itemque subpingui corporis habitu, facie uirga colorata atque florida et alba, pulchra, eleganti atque formosa hincque amabili (nostrates exprimunt: Er siehet aus, wie der volle Mond, wie Milch und Blut, blühet wie eine volle Rose) alacri, hilari atque iucundo animo, conspicui sunt, et temperamento sanguineo-phlegmatico sic dicto praediti, qui venas obtinent aut copiosas, ac angustas, aut copiosas et amplas, quales etiam homines plures in sexu sequiori reperiuntur. Rursus ab eo, qui insignem corporis et membrorum soliditatem harumque partium vim motricem atque elasticam, ac robur, (quod a musculorum duritie et magnitudine, fibris carneis, nervis ac tendinibus validis

compositorum, et a copioso bono sanguinis et liquidi nervorum influxu dependet,) monstrat atque exercitiis corporis et laboribus quibusvis aeris et tempestatum iniuriis, frigori caloriq[ue] fami sitique et vigiliis ferendis adfuetus, quibus velut induratus magnam sibi soliditatem corporisque omniumque membrorum ac robur conciliat, ut in agricolis, militibus, itineribusque frequentibus etc. deditis cernitur, ubi et omnia commode sunt proportionata. At tamen non semper ii plethorici censendi, quibus facies rubet et corporis habitus turget, sed macilenti quoque saepe numero vasa tamen numerosa ac ampla, sanguine multo distenta habent, atque nacti sunt qualitatem sanguinis circulo frequentiori alterandi et emendandi promptiorem occasionem, hoc nomine innotescunt; sicuti e contrario non pro plethoricis semper habendi, qui pleniori, firmiori, compactiorique membrorum compage atque isto athletico corporis habitu, sed magis naturali praediti sunt, ut rursus rustici, aratores, hortulani, fodientes terram, ut plurimum baiuli et quoad diuersitatem climatis inferioris Saxoniae incolae, Heluetii, Sueci etc. Quare non ex vastitate et pinguedine ac corpulentia corporis, quam extensione a luxuriante sanguine potius et amplitudine venarum plethoram metiamur. Differt ille etiam ab immensa illa corpulentia, qua corpus mirum in modum tanquam sarcina vix perferenda oneratur impedimenta que omnibus actionibus iniicit, ut Galenus Lib. XIV. Meth. med. p. 15. Nicomachum Smyrnaeum ab Aesculapio curatum eo corpulentiae deuenisse scribit, ut neque posteriora tangere neque se mouere potuerit, operationesque omnes sensibilibus habuerit impeditas. De Dionysio, Tyranno Syracusano legitur eum ad tantam pinguedinem deuenisse, ut vix oculorum vsura superfuerit.

Sic

* * *

Sic et Bartholinus Cent. III. Hist. 88. de puella vndecim annorum refert, quae pondere corporis sui ducentas libras aequabat. Albertus Episcopus Wormatiensis adeo fuit ventro crassus, vt adspicientibus horrorem incuteret, tandem adipis mole suffocatus. Plura nimiae crassitiei et pinguedinis corporis exempla legere licet apud Bened. Syluaticum Cent. IV. Conf. LXX. fol. 563. Rod. a Castro de Morb. Mulier. p. 234. Tulpium Obseru. Lib. III. Cap. LV. Zwingerum Theatr. Vitae Hum. p. 278. et 263. Smetium in Miscel. p. 579. Panarolum Pent. IV. Obs. 32. Borellum Cent. II. Obs. II. Sennertum in Praxi P. I. Cap. IV. p. 21. Schenckium Lib. II. Obseru. 218. aliosque. Caeterum Auctores distinctionem formant inter corpulentiam adiposam vel faginofam, carnosam et denique mixtam.

§. IX.

Inducunt talem corporis habitum natura et aliquando hereditaria velut acquisitione (quae in recens natis etiam visa est. V. Misc. N. C. D. II. An. VI. Obs. 190.) ad eum quidem certo modo eoque non fatis perspecto adhuc atque explorato dispositis haud difficulter atque ad hanc generationem superflui sanguinis iuxta atque pinguedinis ac carnis faciunt, contenta viuendi ratio et incurius tranquillus placidusque animus atque frequentibus gaudiis exhilaratus eiusque profunda securitas (si quidem animaduertimus ex certis affectionibus animi, ex causis externis ac moralibus, certos humores in corpore humano, augeri, alterari atque moueri, vt iram bilem, moerorem pituitam etc.) motiones corporis moderatiores et tempestiuas, aetas adolescentiae et iuuentutis, aeris clementia qualis est in vere atque autumno et regione temperata, isque crassior, humidus, tepidus nullisque particulis salinis et acris imbutus, taleque

D 3

regimen

regimen tam quoad hunc, quam reliqua, amictum, lectum, balnea etc. largus lautusque victus, Cerere Bacchoque affluens, siue cibi nutritiuo succo abundantes, molles carnes, lactaria, (quibus et perfaepe infantes tenelli non tam lactantur quam verius maectantur) farinacea, pulposa ac succulenta, pingua atque oleosa, potus alimentosi, crassi, fortis, spirituosus, vinorum, (hinc oenopolae pingues, succulenti et ventricosi) cereuiliarum aliorumque liquorum inebriantium, minusque diureticorum, vita sedentaria ac umbratilis, quies seu motuum necessariorum consuetorumque intermissio ac segne otium, (quod dat vitia,) somnusque profundus ac vberior, quo solo animantia parcissimo etiam aut prorsus nullo, diu protracto, vt de vrsis Plinio, de gliribus Aristotele referentibus, de muribus Alpinis et melibus item, habetur; Praeclare hac de re Hippocrates scripsit Lib. I. de Diaeta §. I. „Homo edens sanus esse non potest, nisi etiam „laboret, contrarias enim inter se vires habent: Cibi et labores enim ea, quae insunt consumere solent, cibi autem „et potus ea, quae euacuata sunt explent.„ Excretiones autem naturales recte procedentes in tantum corpulentiam iuuare videntur, in quantum eliminatis iisdem, quae retenta alias molestiam corpori non vnis modis crearent, nihil amplius nutritionem remoratur. Talemque etiam corporis habitum sibi comparant, qui siue simplici, tenuiori et parciore alimento vsi sunt, siue ex morbis longis et emaciantibus, vt phtisi, hectica, febribus contumacioribus, intermittibus, quartana, lymphaticis et similibus, lue venerea, scorbuto, gonorrhoea, haemorrhagiis atque aliis id genus, quibus sunt conflictati, eluctati, resurgentes et conualescentes, inedia perpeffi, atque exinde extenuati, vbi alimentis necessariis abutuntur atque indigentes ad lautum et
largum

largum victum citius iusto redeunt, praeter modum se alunt ac saturant onerantque atque hac quoque ratione genio perlicenter indulgent, de quibus exemplum quoddam additur in Actis Philosoph. Anglic. ab Henrico Oldenburgio collectis p. 97. 48. de viro quodam Ao. CLII. aetatis suae subitanea morte extincto, qui pauper rure Londinum receptus opiparis cibis ac generosis vinis enutritus, functionibus sui corporis supra modum onustis, pulmonibusque suffarctis tandem suffocatione mortuus est. Aliud ex alia causa modo nominata subiungamus: Sennertus Prax. L. V. C. IV. dicit, se Nobilem nouisse, qui ex febre maligna ita obesus euaserit, vt vix loco se mouere potuerit, mole corporis quadringentarum librarum pondus excedente. Saepenumero quoque multos sic increfcere videbis, qui ex parum congruo aere ad meliorem redeunt, quique venere forte frustrata matrimonium contraxerunt alioque modo vitae genus mutauerunt. Inter foeminas vero non paucas offendes, quae aut infoecundae sunt, atque quae nunquam grauidae fuerunt, aut quibus menstruae purgationes supprimuntur, aut per aetatem cessant, aut quae parere desierunt, praesertim si genio quouis modo indulgeant. Posthaec hoc denique memoremus, quod habet Celeberr. Boerhauius in Instit. Med. p. 161. illos fieri plethoricos et obesos, quibus artus fuerunt abscissi.

§. X.

Quoniam vero haec onerosa repletio superflua inutilis ac ideo mala dicta, quae nimirum ad sanitatem factam tectamque conseruandam vitamque prorogandam magis noxia est, non statim manifeste laedit, sed per plures saepe annos, quanquam non sine incommodo perfertur, sed tum demum quando vires premit et tardius progreditur actionesque

nesque corporis remoratur atque peruertit, consentaneum erit huius rei explanationem praemittere simulque indicare, quando maxime haec proposita solutio sine mora sit instituenda: Sint igitur prae aliis sequentia indicia: Quando non modo molestiae, quae grauant notabiliter augentur, sed et alia maxime vrgentia ingruunt atque praecipue motus et robur partium solidarum languescit viresque sensibilibiter deficient, lipothymiae incidunt, quando plus huic constitutioni indies accedit, atque totius corporis habitus turgescencia sanguinis, insolitus feruor, vniuersi corporis praesertim brachiorum et pedum cum stupore, immo linguae et palpebrarum spontaneus insignis languor, lassitudo et grauitas, (vnde Hippocrates morbos praenunciat,) se produnt, quando tinnitus aurium, et dolores capitis vrgent, facies nimium colorata, rosea atque infusca turget, oculi tument, rubent, molesteque premuntur, et fulgores quasi fluctuantes, subitoque euanescentes, ante eos obseruantur, labia item magis crassa fiunt, ac rubedine saturata, cum ardoris quadam perceptione, ac scissuris inficiuntur. Talia signa quoque esse possunt vasa sanguifera distenta atque inflata anhelitusque difficilis ac laboriosus, qui maxime vel leui cursu, vel scalarum locorumque accliuum adscensu sensim difficilior redditur, quo simul valde tali corporis alioque motu et exercitio delassantur, in somnum frequens propensio, somnia, (quorum obseruatio, non contemnendam in medicina vtilitatem addit, tam praeseruatiōni, quam curationi inseruiens, vt pluribus exponit Ioepserius in Isag. ad Vitam long. p. III.) turbulenta, terrificata atque anxiosa, frequens in lecto corporis volutatio, cum requie inquieta oculisque conuiuentibus, fames aucta, sitis frequens molesta, saliuā spumescens atque crassescens, pulsus magnus quidem quodammodo

dammodo tamen depressus, pedum intumescencia, animus praetermodum languescens atque desidiosum plane otium quaerens. Vbi speciatim dicendo praesertim supprimuntur aut neglectae fuerunt necessariae aut consuetae euacuatio- nes per aluum praecipue, lotium, narium haemorrhagiam, haemorrhoides, menses etc. aut intermissae venae sectio- nes etc. atque exinde decubitus fiunt tum sanguinis tum fluidorum quorumcunque, a tota sanguinis massa seceden- tium, in principi quadam parte maxime in cerebro et prae- cordiis, quo rerum statu proxime venturae subitaneae mor- tis periculum est colligendum, adeoque protinus congrua et apta auxilia ferantur. Suadent et hoc alia externa sub- inde occurrentia, vt, post constitutionem aeris humidam et calidam atque largos imbres, vasa prementes eorumque tonum relaxantes, aquilonares, faeuientes venti, repente irruentes, fibrasque omnes valide constringentes, vt alia non tam causas quam potius signa repentinae mortis futu- rae longius, non recenseamus, vt quando v.g. ex cauterio solita euacuatio sponte cessat etc.

§. XL

Quoad prognosin hic pauca monenda restant, hoc vni- cum saltem adiiciamus, quod, quibus extrema plethora, opti- moque hoc nomine notato corporis habitu, animus notan- ter deficit, eos periculosissimi maneant morbi, ocyus in- gruentes; Quoad modum euentus autem hic quidem etiam notandum: Vt multi morbi a Natura; non edocta ea quidem sapiente tamen visa omnia omnibus iuuante, vt Hippocrates Lib. de alimento loquitur, atque motus suos occultis quidem non raro, certis tamen legibus vt plurimum exsequente, sponte soluuntur; aequae ac praecauentur atque

E frequen-

frequentius quam vulgo innotescit, per excretiones potissimum, quae meliores atque vtiliores ut plurimum iis, quae ab arte fiunt, videntur, (quoniam iusto optimoque tempore et loco instituuntur; quae artifex saepius nescit, magis notabilem ac subitaneum praestant effectum, ut fonticuli et largi sudore in febribus intermittentibus, calorem illum praeternaturalem soluentes, febres item ipsae, haemorrhagiae, fluxus haemorrhoidalis et vterinus etc. documento sunt;) ita et quandoque hic exuperans corporis habitus; huius vero solutio quandoque summo cum leuamine contingit; per excernicula tam sanguis, (pauca illa quidem) quam feri (quarum plura dantur) vel frequentius narium larga haemorrhagia, vel rarius vomitu cruento vel haemorrhoidum, vel etiam in foeminis menstruorum fluxu spontaneo eoque solito vberiori, interdum et per insolitos sudores, diuresin, diarrhoeam imo dysenteriam, itemque vomitus enormes humores varios, pituitosos, serosos, nidorosos excernentes de quibus observatio in viro quodam Lipsiensi occurrit, qui per XVII. circiter dies vomitibus vix coercendis eufarcos quondam admodum extenuatus est. Rarissime id accidit per mictionem cruentam, [quod Hist. Morbor. Vratislau. Tom. I. p. 283. seq. indicant, simulque Casp. Hoffmanni verba in Institut. Lib. III. Cap. 97. huc facientia allegant: „Mictum sanguinis accidere iis, quibus copia peccat sanguinis, iisque singulis mensibus hac exire ut videantur foeminarum Naturam induisse.

§. XII.

His itaque praelibatis de temperatione atque moderatione, imminutioneque, deiectione, extenuatione, debilitatione, eiusmodi corporis constitutionis atque tam sanguinis
quam

quam obesitatis carnosaeque corpulentiae luxuriantis, et quae naturae hinc oneri et detrimento sunt, cogitandum, hosque scopos hasque intentiones exsequantur: Quare si praesertim signa paulo antea indicata se produnt praeservationis causa, ne in vitae periculum res cedat, atque ut alia pericula simul quoque auertantur atque tollantur hae indicationes formentur haecque indicata adornentur, ut alterationem atque medelam, hancque in contrarium mutationem consequamur, per eiusmodi [quae euacuationes et dissolutiones maxime respiciunt. Ea media atque remedia, quae nimiam plenitudinem humorum, carnosamque nimiam compagem atque obesitatem simul auferunt ex triplici illo fonte aequae ac alibi hauriri solent: Diaeteticus hic fere primas tenet, ob varias rationes passim in sequentibus commemorandas, atque in eo potissimum illae inter sex res non naturales dictae et indifferentes quae cibum et potum, motum pariter et quietem iuxta atque excernenda complectuntur. Victus igitur valde tenuis simplex et parcior (qualem propemodum Hispani indicant, quando dicunt: malum aurantium, raphanum et dentiscalpium equestri ordine digna atque sufficientia fercula esse, ut fertur,) iniungendus (sed Tantali poenas nostris proponimus). Cuius ratio eo dirigatur ut tantum corpus conseruetur, imo eius sarcina dematur, non vero ulterius saginetur, secundum illud Quintiliani: prauior omni fame sagina, crapula multi, fame nemo ordinariò perit, secundum illud Poetae:

Corporis ignari, mortem inter prandia sumunt.

et Plauti salutare monitum: edere oportet ut viuas, non vivere ut edas, quo sane iam multum proficimus. Etenim hac in re etiam sicuti aliis, eo hodie peruentum est ut ne-

mo propemodum cum statu quem natura dicitur, ac suadet, contentus sit: plurimi voluntatem corruptam sequuntur, intellectum quoque dein corrumpentem atque sibi peruerse imaginantur, ac si homines in naturali statu miseri essent, quo igitur artificiosis magis blanditiis irretiuntur eo feliciores se aestimant sicque a commodo ac ordinato in peruersum plane ruunt. Omni modo itaque euitent, ea, quae alias in delitiis et aestimio sunt, lautam scilicet et opiparam mensam variisque eduliis Apicium in modum comparatis adornatam, atque carnibus copiosioribus, (quae comestae, carnem quoque generant, vt germanicum fert prouerbum,) iuniorum praesertim animalium, caprarum, vitulorum, porcellorum, cuniculorum, agnorum, pullo- rum gallinaceorum, columbarum, auium minorum vt alaudarum etc. et maiorum caponum, phasianorum, ostreis, pultibus ex ouis, oriza, amygdalis dulcibus, pineis, pistaceis, mire pinguefacientibus secundum Bet- tum de Ortu et natura sanguinis Cap. II. Sect. IV. hordeo, tritico, saccharo multo confectis, gelatinosis, butyro, melle dulcifluisque aliis variis, quae nutrire dicuntur, iusculis item consistentibus et restaurantibus dictis ex carnibus et medullis animalium etc. paratis, (qualia e capone veteri apud veteres celebratissima fuerunt,) lacte et lacticiiniis, gelatinis variis aliisque eiusmodi multum oleo suo potif- simum nutrientibus et vberiore sanguinem generantibus plenam et cereuisiis quae Plinio iam male audiebant omnes crassis multum alibilibus vt sunt Vratislauen- sis, Schemnium, Brunsvicensis, Gardelebiensis, Hamburgensis etc. aliisque eiusmodi liquorum vinosorum (a vi et violentia quasi ita dictorum) spirituosorum inebrantium atque potio- num generibus instructam, quam cum yiliori, qui fameli-
cis

eis sufficit panē (quo tamen et Lanzonius in Miscel. N. C.
 D. III. A. I. obs. 27. his interdicit; secundum Hippocratem,
 quod omnis repletio mala, panis autem pessima) sale saltem
 culinari consperso, oleribus, leguminibus obsoniisque te-
 nuibus brassica, lactuca, fructibus arborum exsiccatis, car-
 nibus pecorum et piscium, sale fumoque exsiccatis, cucu-
 meribus, cucurbitis, pisis, viciis, lentibus, ciceribusque,
 fungis, myrtillis et eiusmodi aliis paucum alimentum, mul-
 tas vero faeces concedentibus cibationem atque modicis
 potulentis, itidem tenuibus aluum lubricam reddentibus
 pro potu, aquā simplici (qua non salubriorem animantibus
 dedit liquorem ut cum Plinio loquamur) cereuisia secunda-
 ria eaque bene lupulata, vino pauxillo illoque cibario et
 oligophoro alterata, aut succo citri a Dolaeo maxime lau-
 dato, berberum, phlegmate vitrioli, tinctura florum belli-
 dis etc. confusa, sero lactis caprini etc. commutare fas est,
 prandiumque non modo subtrahendum, sed et coena aut
 minor solito assumenda aut plane omittenda. Ad hos po-
 tus tenues infusa et decocta quoque herbarum et radicum
 etc. ut theae, veronicae etc. referuntur simulque com-
 mendantur. Certe abstinentia atque inedia famesque
 valida aduersus vitia stomachi ex repletione praesidia
 merito aestimantur, quaeque ut summas in secunda vale-
 tudine, ita et in aduersa partes sibi vindicant. Conf. Dom.
 Panarolus Pentecost. IV. Obseru. 18. Facit huc apprime
 Hippocratis effatum laude dignum, quod Lib. IV. de mor-
 bis §. 10. proponit: „Si homo parum edit et parum bibit in
 nullum morbum incidit; ac Celsi Lib. I. Cap. III. „Siue
 „plus est, quam quod concoqui possit periclitari, ne cor-
 „rumpatur, non oportet: Siue iam corruptum est, nihil
 „commodius est, quam id qua via primum expelli potest,
 F. ? eiice-

„eiicere, rursusque Lib. II. Cap. XVI. Neque vlla res
 „magis adiuuat laborantem quam tempestiua abstinencia,
 „quam etiam semper morborum initia desiderant. Non
 „indicatus abeat Galenus Comment. Sent. II. Aphor. 17.
 docens: „Nullo in eius locum, quod fuit vacuatum acce-
 „dente alimento, fit, vt inedia vacuet. Valet hic quoque
 illud: Si vis sanus esse diuque viuere, aut pauper sis, aut
 pauper viuas. Atque ipsa natura morborum curatrix hanc
 abstinenciam indicat, ac proinde simul hac ipsa optime
 prospicit, quando appetitum imminuit aut saltem certa ci-
 bi et potus genera assumendi desiderium inducita vt fasti-
 dio prohibet, nauseam, atque adeo euacuationes, vomitum,
 diarrhoeam, sudores etc. excitat v. g. toto die apud nos au-
 dimus homines vbi simul ac, aegre aliqua saltem ex parte se
 habent, decoctum caffee, vinum, fumationes tabaci etc.
 quae tamen alias valde appetebant, atque in deliciis habe-
 bant, respuere et ex eo futuram quandam aegritudinem
 tanquam ex speculo certo prospectare atque praedicere.
 Praeter hanc victus rationem segne otium atque vberior
 quoque somnus de die, et post prandium praesertim, et in
 lecto molli (quin et durus magis confert, quem etiam faci-
 le perferunt, ex quo illud factum est iam tritum prouer-
 bium: Wer Fleisch am Leibe hat, liegt niemahls hart) et
 nimium calefaciente, ac oneroso protractus, euitetur sed
 multis vigiliis, assiduisque lucubrationibus et studiis, pro-
 fundisque meditationibus, occupationibus, coniunctis curis,
 (quas Ouidius artuum depopulatores dicit,) variisque mo-
 lestis duroque quodammodo viuendi genere perferendis
 afuescant atque corpus laboribus et exercitiis vehementi-
 bus magno partium attritu agentibus, equitatione subful-
 tante atque succussante, pugillatu, luctatu, pilae lusu in
 sphae-

sphaeristerio, cursu, ludo, quo globi ad conos iactantur ad
incalescentiam ac sudoris eiusque copiosi excretionibus vs-
que protractis commoueatur. Annotauit hoc Sanctorius
in suis obseruationibus scribens: Sect. V. IX. „Exercitio
corpora leuiora fiunt, omnes quippe partes, praecipue mu-
sculi et ligamenta motu ab excrementis purgantur, perspi-
rabile ad exhalationem praeparatur et spiritus tenuiores,
fiunt: ita quicquid sit humoris superflui, id fortius foras,
exprimitur atque firmetur. „ Per iugem enim moderatum
tamen corporis motum celerius sanguis per vasa traicitur,
vnde calor suscitatur augeturque, qui succos gelatinosos,
pingues etiam in intimis corporis recessibus, vt ossibus
dissoluit, attenuat, dissipat, atque consumit, quemadmodum
id v.gr. luculenter in febribus ardentibus experimur, eas cele-
riter et vehementer per auctiorem earum calorem succos et
pinguedinem corporis consumere et obesos graciles exte-
nuatosque reddere; nec aliis quam quae huc vsque per fe-
riem recensuimus Galenus vsus est Lib. VI. §. 2. de sa-
nitate tuenda, quibus quendam eiusmodi quadratum atque
grauatum breui leuauit. Circa necessariam corporis mo-
tionem et cibationem Hippocrates, Lib. VI. de salubri di-
aeta, monet, vt pingues, qui graciles fieri volunt, omnes
labores ieiuni faciant et cibos assumere anhelantes adhuc
ex fatigatione. Haec singula recensita vt Helmontius his
paucis verbis complexus est: Claude os et aperi oculos:
ita et nos in summam contrahimus hoc memorato notissi-
mo dicterio: Abstine et sustine; Ast veremur ne huc omnia
in vanum dicantur: cum ad vitae laboriosiore et tempera-
torem rationem redire nostri vix vnquam sustineant. Aer
bene temperatus, omnium suarum qualitatum respectu, atque
qui alioquin salubris vocatur, non aequae conducit, secun-
dum

dum

dum Platonis placitum de quo ferunt, eum obesitatis nimiae pertaesum, Lyceum in insalubri loco exstruxisse quo corpus magis castigaret suum, quo modo notamus Regionum calidiorum incolas quoad corporis habitum magis extenuatos pinguedinisque expertes conspici atque frigidiorum. Conf. Broeckhuyfen Oecon. anim. p. 447. siquidem et frigus haec corpora facile perferunt. Calor vero valide exagitans non solum sanguinem resoluit et eiicit, sed et ipsam pinguedinem, spissam illam massam ita attenuat, ut a venarum poris atque osculis reforberi sanguineaeque massae reduci queat. Talis regio nostris secessui aptissima forte esset, qualis est illa ad extremos Indiae fines circa fontes Gangis, fluvii, sita, a Plinio depicta aut efficta, de cuius incolis ille refert, eos absque villo cibo potuque, halitu tantum et odore e pomis floribusque captato sustentari, quo sane hanc corpulentiam nimiam sibi non contraherent, sed imminuerent. Circa excreta atque retenta paucis adhuc monendum, praeter ea quae in hoc genere dicuntur, excretiones cutaneas, haemorrhoides, et in foeminis menstruos sanguinis fluxus iuuandos et promouendos: commune esse iuuamentum patulam aluum habere et fluidam ad quam vsum pilulas Ruffi multi Practicorum prae aliis commendant. Occasione animi pathematum, quae in hoc rerum ordine recensentur saltem inuimus, quod vel in vulgus notum est, curis, sollicitudinibus, tristitia, moerore, animi angoribus atque anxiiis desideriiis diu protractis inter spem et metum diutina fluctuatione, inuidia (quae prouerbio locum fecit, quo dicitur: Er sieht aus wie der Neid,) spe frustrata atque desperatione meliora, cupiditate inhiante, atque amore intenso flagrante (qui
animi

animi arbitrio quidem fumitur, non deponitur, vt cum Seneca dicamus;) sensim corpus amitti: (vnde illam dictionem Mnemoneuticam audimus: qui pallet, aut aegrotat, aut studet, aut amat,) Modo monemus vt prae aliis et prudenter auertant, sibi que caueant ab iis, quae improuisam validamque in cerebro excitant commotionem, gaudium et laetitiam subitam validamque incandescenciam, atque iram, terrorem ac timorem omnesque occasiones, quae ad ea ducere possent omni studio deuitent: nam per haec diameter vasorum pessime alteratur, motus sanguinis atque humorum nec non vndarum animalis fluidi spirituosissimi per neruos propulsi praesertim in praecordia perturbatur: vnde motus cordis et totius sanguinis subuertitur.

§. XIII.

Auxilia chirurgica efficacissima quoque sunt, eaque aequae propemodum saluta, si circumspecte administrantur, quare hic secundo loco collocanda veniunt, vt phlebotomia, eaque saluta larga et aliquoties repetita, qualem plethorica subiecta facile ferre possunt. Certe mirum est quanta interdum sanguinis copia ex corporibus bene habitis per vulnera inflictata sine noxa effluat, quale v. g. notabile exemplum Historici narrant de Illustrissimo Aurantiae Principe Guilielmo Nassouiae, cui ab homicida globulo ex sclopeto eiecto vena iugularis magna transiecta erat, qui licet per plures dies maximam sanguinis copiam effuderit saluis tamen viribus euasit. Largiores venaeseciones commendant veteres, qui ad animi vsque deliquium frequen-

F

quen-

quenter eas permittebant, et in fynochis speciatim sex libras sanguinis emiserunt. Ast non eo vsque hae euacuationes aequae ac illae per pharmaca factae perducendae sunt, ne praecipites subito omnes vires agantur, difficile iterum restituendae. Hoc optime monet Hippocrates eodem Aphorismo supra adducto nempe Sect. I. Aph. III. Nam, non eo deueniendum vt vasa extreme concidant, periculosissimum enim est, sed qualis fuerit eius, qui sustinere debet, natura, eo vsque progrediendum. Quare existimamus, semper tutiori via solui plethoram per moderatas ac repetitas venaesectiones quam vna largissima. Valde obesi venaesectiones has tametsi prae pinguedine administrari possent, aegre ferunt, quoniam sine dubio laxior eiusmodi habitus fibras lentius respectu euacuationis contrahit, vel spiritus animales plures ad hunc tonum efficiendum, quam qui ad hanc contractionem sufficiunt, impenduntur, ex quo parcior ac inaequalis spirituum distributio et ad partes amandatio fit. Vnde his euacuationibus sanguinis, vasa per se exilia, magis coarctantibus, vt plurimum animo relinquuntur. Hinc Hier. Mercurialis de Decorat. p. 29. eas periculosas pronunciat. Addimus experientia id comprobante, obesos atque plethoricos nonnullos quanto frequentius venaesectiones adhibent tanto magis hanc plenitudinem in dies iis augeri. Vicariae cucurbitulae scarificatae sunt, quae et in his exilia vasa obtinentibus magis proficuae, vt et fonticuli, quos Waldschmidius in Not. ad Timaeum suadet, qui quidem sensim atque paulatim euacuant, quemadmodum videmus alios ab vlcibus praeternaturalibus emaciari. Nec inutilis nec inepta haemorrhoidum in dispositis

positis

positis prouocatio erit, dum supra indicauimus eas critique naturam moliri. Dionysius Tyr. lateribus hiru-
dinibus applicatis superfluum tumorem sibi ademit. Aeliano Lib. VIII. var. Hist. referente. His iungen-
dae frictiones, pannis asperis fortiores, frequentius ma-
tutinis vespertinisque horis inducendae, quae ab ipsis
carnibus potenter ichores viscidiusculos emulgent. His
enim depleto diminutoque alimento atque per eas fan-
guine, humorum transitus adhuc magis intenditur, su-
perflui adhuc in vasis haerentes liquores foras excer-
nuntur atque, si quid reliquum extremis vasis haeret
impactum, hoc pacto dissoluitur atque in gyrum actum
maiori denique parte transpirat.

§. XIV.

De Pharmaceutico fonte huc vsque referuato hac
quidem censura apud Hippocratem legitur Aph. Lib. II.
Sect. II. §. 73. „Qui bene habito sunt corpore, ad medica-
„tiones, propinatis medicamentis vt putamus, moleste se
„habent.„ Certe remedia non mala illa quidem, sed cer-
ta ac valida, ast non aequae tuta et ancipitia atque ma-
iori circumspectione ac quidem priora in hoc etiam cor-
poris statu exhibenda: Medici enim et hoc curae cor-
dique habeant: „Vide ne obsis, etiamsi non prosis,„
atque adeo si priores scopi (primus praesertim, secun-
dum illud: Diaeta potior omni Hippocrate) rite admit-
tuntur eosque exsequuntur fere hoc saepius superfedere
possent. Nimirum v. gr. acida, quae hic commen-
danda veniunt chylificationem admodum laedere pos-
sunt, quorum etiam abusum cachexia, hydrops etc.
immo mors haud raro insequuntur, vti videre est ex Mi-
scel. N. C. D. II. A. IX. Obs. 219. aut saltem pericu-

lofa symptomata excipiunt, prout B. C. I. Langius testatur Oper. P. II. Prax. Cap. XII. Sicque saluantia in valde obesis suffocationis periculum facile possunt afferre etc. Attamen causa non videtur esse hic omittendorum aut plane cum Asclepiade, Pythagoricis ac Indorum Sapientibus (qui ex medicamentis vnctiones saltem admittebant, v. Iamblichius in vita Pythag. Strabo Geograph. Lib. XV.) ac cum Paracelso atque Helmontio reiiciendorum certorum horum atque validorum praesidiorum. Quin, potius necessaria videntur iis qui strictam dietam, temperantiam et frugalitatem, taceamus abstinentiam et inediam fastidiunt atque neglectui et despectui habent, chirurgicasque operationes tanquam cruento modo faeuientes, horrent. Inter euacuantia et vniuersalia praemittenda subiungendaque, Vomitoria ordinario agmen ducunt, quae et hic admodum necessaria sunt, quoniam per horum hominum, Sardanapali Regis Assyriorum vltimi in modum omni cupediarum, libidinis mollitiei que genere effeminatissimi quotidianam, saepiusque repetitam ingluuiem, eamque saepius non tribus aut quatuor horis absolutam, sed crepusculum vel diluculum vsque protractam illuies eruditatum quoque ventriculum, (quem ideo voraginem Bacchique amphoram, non male quidem, dixeris,) grauans, accumulatur; eaque autem sint non tam leniora ex aqua tepida emollientibus et laxantibus vegetabilibus forte incoctis, oliuarum oleo, butyro aut pinguedine mixtis, vt et radice illa hodie familiari ipecacuanhae, sine addito stimulo, nauseam et multos saltem ructus molestissimos creante, parumque saepe euacuante adeoque frustratos conatus, quos Medicina

cina

cina detestatur, relinquunt; sed ex tartaro potius emetico, mercurio vitae, syrupo emetico Angeli Salae, sulphure aurato antimonii et croco metallorum infusione adornata, praeferantur. Hoc euacuationis genus nimium repletis et qui parum concoxerunt, suadet Celsus Lib. I. Cap. III. hancque adiicit rationem: „Siue plus est, „quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrup- „patur, non oportet: Siue iam corruptum est, nihil „commodius est, quam id qua via, primum expelli pot- „est, eiicere.„ Circa haec hae cautelae obseruandae ne in principio medelae instituendae statim exhibean- tur, sed dempta prius aliqua ex parte sanguinis pingue- dinisque plenitudine per alia modo indicata remedia non omissis aliis obseruandis, ne sanguinis ad superiora versus praesertim raptus invitetur, neue exinde labore plenisus, conuulsiones, contorsionesque, constrictio- nes, imo animi deliquia, ruptiones, haemorrhagiae, haemo- ptyxis, apoplexia, inflammationes, herniae aliaque mala in- ducantur, videlicet abdomen et caput linteaminibus tan- quam vinculis iniectis paulo fortius constringendo, col- lare vero plane laxando, naribus subinde vinosa et spi- rituosa vt spiritum roris marini, quem aquam Regi- nae Hungariae vulgo vocant, calidam crustam panis to- stam vino imbutam, cinnamomoque, caryophyllis aliisque aromatibus conspersam admouendo, linguae vel salis cu- linaris saltem quandam portionem ingerendo etc. Tunc- que saepius reiteratis vicibus locum commodum in- uenire possunt. Hoc salutare monitum magna ex parte, aequae de cathartice valet, quae licet non pari impetu ac violentia ac vomitoria agant, tamen et in plethoricis stimulo suo ac vellicatione, morfuque va-

lido affluxum nimium sanguinis ad partes principes inferiores, intestina cum ipso ventriculo aliasque, faepius, et ex hoc stases pariter, inflammationes, gangraenas et sphacelum concitare solent. Quare quando res agitur, an syncretica medicamenta, phlebotomias, an hae illa sequantur, si caetera sunt paria, si praeservationis causa instituenda, et ne circumstantiae quaedam vrgens quoddam symptoma hoc vel illud auxilium prae altero suadent imo praecipiant, Medicorum plurimi censent viarum apertionem, atque corporum meabilitatem saepe quam maxime ante purgationem necessariam esse, ad quam etiam venaesectioem pertinere perhibent, quoniam vasa nimis sanguine distenta hanc aliasque euacuationes impediunt, atque praeposterum esse affirmant, sanguinem mox per phlebotomiam educendum purgante prius depurare, experientia insuper conuicti adeo feliciter hoc consilium cessisse, vt vacuatus simul et expurgatus sine pharmaco homo sit. Audiamus hac de re Ludou. Duretum, Medicum inclytum, qui ita in Enarrat. in Hippocrat. Coac. Praenot. commentatus est: „Vbicunque purgationis et phlebotomiae, necessarius incidit vsus a phlebotomia auspicandum. „ Quoniam vero illud Ictorum axioma laudatissimum: Sum cuique tribuendum, etiam apud Medicos in multis, (praesertim atque speciatim dicendo de medicamentis, cuius morbo atq; laboranti parti, debitis non quoad quantitatem solummodo et qualitatem, operationem citiorem aut tardiozem exerentibus atq; materiam motumque spectantibus; sed et forma qua concinnari solent, apte adhibendis) quamplurimum valet; (sed hic iudicio opus est atque labore) ita et in his delectus quidam habendus: scili-

scilicet, salia colliquantia, neutra et acidula vt cremor tartari, liquor terrae foliatae tartari, tartarus vi-
triolatus, salia thermarum et acidularum aliorumque
fontium medicatorum, stimulo maiori vt scammo-
nio sulphurato acuata, decoctum tamarindorum, aqua-
rum foteriarum, Sedlizensium et Seidschitzensium, quae
salfae et amaricantes dicuntur, potus, nec non alia massa
pilularum de ammoniaco Quercetani, cum mercurio
dulci, auro fulminante etc. hic eresunt. Alii aloetica et
rhabarbarina et helleborata aliaque huius generis praefer-
rent. His accensentur enemata saepius repetita, quae ex
speciebus emollientibus, repurgantibus et carminatiuis
componere assolent, vt herbis maluae parietariae, absin-
thii, rutae, scordii, floribus chamomillae, radicibus
liquiritiae, althaeae, liliorum alborum, fibris hellebori
nigri, feminibus lini, foenugraeci, etc. incoctis addi-
tis et solutis electuario lenitiuo et hierae cum agarico,
nitro antimoniato, melle rutaceo, mercuriali pulpa
colocynthidis aut croco metallorum in petia ligatis, sy-
rupo emetico Angeli Salae, oleis lini, liliorum albo-
rum etc. Haec olim Romanorum athleticis, qui vt co-
piosis alimentis se quotidie fatiabant ita et familiarissima
erant, quibus vomitionibus ex hyssopo in aqua contrita,
aceto, sale melleque admixtis pennis ac loris vomito-
riis, quae in ventriculum intrudebant, vel digitalibus
aliisque commentis (quod turpiter ingesserant, tur-
pius egerunt, vt de his apud Hieronymum aduersus
Iouianum Col. 69. T. 2. legitur) et clysmatibus tantum
non quotidianis utebantur ante et post coenam, vt
Celsus refert Lib. I. Cap III. Conf. Celeberr. Schultz
in Diss. de Athlet. Veter. eorumque diaeta et habitu §.
61.

61. seq. Sic et apud Suetonium legimus in Vitell. Cap. XIII. item in Nerone Cap. XX. Neronem Vitellium et Caligulam Imperatores R. luxuriae et commestationibus deditos, vt eisdem sufficebat vomitandi consuetudine frequentissime nifos fuisse. Haec singula euacuationis genera iam Hippocrates praecepit Lib. I. Aphor. XXII. his verbis: Qui a fatietate veniunt morbi vacuatione curantur. Sequuntur diuretica, quae iuxta haec blandam, gelatinosam, nutritiam viscidulamque humorum partem per vrinam euacuant, vt potissimum tartarea, vt tinctura tartari acris, et composita, tartarus tartarifatus, vitriolatus, terra foliata eiusque liquor, oleum per deliquium; Forestus L. III. Obseru. 10. tartarum crudum cinnamomo ac zingiberi vtiliter admiscuit. Semen fraxini cum vino haustum a Ferdinando Obseru. Cent. I. p. 274. maxime celebratum, item terebinthinata, oxymel squilliticum nitrum antimoniatum, nitrum crudum, (quod Galenus Simpl. Med. L. IX. prae aliis salibus potentius reputat,) vt et salia quaedam herbarum fixa, ononidis, genistae, et quod Bapt. Codronchius valde extollit, absinthii, spiritusque quidam mineralium secundum B. Etmullerum vitrioli, nitri, salis, sulphuris, vt et ex Regno animali petita illa sale acri gaudentia, millepedes, cantharides etc. aliaque eiusmodi. Atque postea quoque sudorifera, sed non ea valida quidem et moderatione etiam debita exhibita, quae partibus nimirum non adeo actiuis et volatilibus sanguinem multo exagitantibus constant; sed media et fixiora, vt decocta lignorum ligni sancti praesertim et assafras, V. Timaeus L. VI. C. 7. et radicem, feminum, herbarum, florum, antimonium diaphoreticum simplex et martiale bezoardicum minerale lapides

lapides cancrorum aliaque terreo salina et acida, amaricantia, alkalia, etc. Sale viperarum et theriaca obesitatem feliciter se curasse gloriatur Galenus L. de san. tuenda VI. Cap. VIII. Simplici puluere viperino cum successu exoptato vsus est Velschius Hecat. II. obs. 61. Spiritui Cornu Cerui super olibanum, myrrham et mastichen destillato singularis vires tribuit Dolaeus in Encycl. chir. Talia etiam externa in laconicis, balneis adhiberi solent. Si haec non proficiant saluantia ex mercurio dulci excitata, quae maxime extenuant de quibus notabilem obseruationem apud Bartholinum v. I. Act. Haffn. Obs. 47. legere potes, iniungenda erunt.

§. XV.

Ex alterantibus illis quidem praemissis euacuantibus tam chirurgicis quam pharmaceuticis huc quadrant mediocriter siccantia, salina, alkalifata, neutra, muria, aqua marina quas Hippocrates de salub. diaeta tex. VI. praecipit, acida, martialia, vt limatura, crocus et cum aromatibus in puluere stomachali Birk. tincturae et resoluentia, (nam gelatinosum per deliquium transit in ferosum,) qualia etiam sunt aromatica, acuta aliaque acria, vt et amara, quae attenuant nullumque nutrimentum suppeditant, vt balsamenta, item myrrha nasturtium, carduus benedictus, centaurium minus, absinthium, cochlearia, petroselinum, apium, asparagus, femina erucae, sinapi, raphanus, cepae, allium et vario modo adhibita eiusmodi alia, quo pilulae de Sandaracha, Mynsichti, et spec. diacuc: dialaccaae, quas Ioh. Lan- ius in Epist. Med. Lib. I. p. 360. multis nominibus commendat, familiae spectant. Huc etiam iterum referuntur decocta, vt herbarum, lignorum, radicum, seminum praesertim, atriplicis, scordii, veronicae, fu-
 G mariae,

mariae, millefolii, acetosae, lign. Quaiac. Saffafras, Aloes, Juniperi; rad. Chinae, tormentillae, pimpinellae, semen nigellae etc. iulorum coryli etc. Plinius Lib. XIV. Cap. XXX. et fraxini folia vino contrita, adeo extollit, ut etiam maciem horum continuatum usum inferre asserat. Inter euporista ista vel simplex acetum frequenter haustum habetur. V. Cattiernum Obseru. XIII. Ephem. N. C. D. III. A. I. Obseru. 27. acetum squilliticum Fonseca Consult. XXXII. praefert. Alii lubentius fumo foliorum tabaci, potum cereuisiae simul euitando aut masticando ea ex commendatione Borelli in Cent. II. Obseru. II. id efficere satagunt. Aliis potius ex commendatione Sennerti Prax. L. V. P. I. cap. XIV. arrident aquae fontium quorundam naturales, acidulae, falsae, aluminosae, thermae, inter quas prae aliis et notioribus Carolinae et Hirschbergenses pro interno pariter atque externo usu eoque tam alteratorio quam euacuatorio commendandae. Timaeus a Guldenkleee in Cas. et Obseru. pract. Lib. VI. Cas. III. scribit, quendam, postquam variis corpulentiam nimiam corrigere tentasset, tandem aquas fontis prope arcem Gulzoviensem scaturientis cum exoptato successu hausisse. Pluribus vero gratissimum forte esset pharmacum quod Collectanea Vratislau. proponunt A. 1718. mens. hyem. p. 697. quod est vinum canariense singulis diebus ad ζ vj. assumendum, nisi simul abstinentia esset iniuncta.

§. XVI.

Haec praefata generatim tum sanguinis praecipue ubertatem tum intertextae pinguedinis atque polyfarciae imminuendam spectabant, sed etiam proferuntur alia, quae speciatim facile liquabilem pinguedinem luxuriantem, cuius

ius

ius materia nutritia partes sanguinis oleosae magis, (ob
ostiolorum sanguinem e' sacculis adiposis absorbentium
forte amplitudinem secundum Santorinum collectae)
deiciunt vt falsa, alkalia, quorsum et aquam calcis re-
ferunt Practici, nitrosa, sulphureaque victus et phar-
maca calefacientia pariter ac refrigerantia praeter
iam indicatas aquas thermales et purgationes ex
aloe, rhabarbaro, nitro, castoreoque adiecto. Ab
exper. quodam Practico sequens pulvis singulis die-
bus per duos menses drachmae semis quantitate sumen-
dus commendatur. ℞. $\text{O} \text{ss.} \text{O} \text{ss.}$ myrrhae, rhuris, cort.
lign. Indic. rad. Sassaaparill. aa ʒj. Panarolus Pent. IV. Ob-
seru. XVIII. sitim optimum et infallibile remedium dicit.
Cardanus de Subtil. Lib. de plantis memorat, Sanctium R.
Hisp. crassitie monstrosam semine herbae quam linguae
avis nominat ad tempus curatum fuisse. Externa quo-
que suadentur, praecipue balnea tam naturalia quam ar-
tificialia ex cineribus, alumine etc. parata eaque tam cali-
da quam frigida, quae apud veteres creberrimo in usu
erant, quaeque in eum hodie Angli praesertim reuocant.
De caetero si curiose quaeras an pinguedo exuperans (de
qua variae iam allatae obseruationes, praecipue ea a Fa-
bric. Hild. memorata, Cent. VI. Obs. 97, vbi refert, se
in foemina abdomine inciso adipem duas spithamas ex-
cedentem inuenisse) chirurgi ope, sectione excidi pos-
sit, vt apud Scriptores legas licet; quam vero quaestio-
nem aliam trahit, oriturque dubitatio post dubitationem:
an nimirum fidem mereatur semper assertum. rem multis
difficultatibus prementibus atque an non temeraria esset
operatio periculique plena atque cum morte vtplurimum
coniuncta quod ex relationibus eiusmodi haud obscure col-
ligitur. Quoad corpulentiam carnosam laxamque omnem
difficilem ac propemodum vanam esse curam plurimi cum
P. Zachia VI. Q. M. L. Lib. III. T. I. Q. 6. et Roder. a Castro V.
Lib. III. p. 230. existimant, quod stamina semel annexa dis-
solui peculiarisque nutrimenti et solidorum constitutio im-

mutari aegre possint, aut quod natura semel ad eiusmodi excessum prona vix superetur. Attamen quia huius causa iuxta peculiarem illam partium solidarum ad p. n. hoc incrementum, dispositionem atque iusto maiorem fibrarum dilatandi nutritiasque partes admittendi aptitudinem sanguinis lymphaeque laudabilis copia est, singula quae tam illam, quam pinguedinem exsiccant, refrenant, dissoluunt ac eiiciunt, cum qua communis fere euacuandi alterandique ratio intercedit, commendata, atque medicamenta ex nuce cupressa Myns. balnea ex adstringentibus parata aliquid praestare posse ipsorumque staminum carnosorum laxitatem reducere autumamus. Galeni, Mercurialis, Sennerti V. Prax. L. V. P. I. Cap. 4. Syluii Pr. L. I. cap. 38, Doctaei l. c. Timaei Lib. VI. Cap. 1. aliorumque ductum secuti. Quibus commendatis adhuc inuimus denique e re esse, ut roborantia atque subadstringentia eiusmodi tonica dicta, soluto sic hoc corporis statu ad vltiorem superfluum, accretionem praecauendam, iuxta ea huc vsque recensita bene obseruanda atque subinde exhibenda proponantur: Qualia sunt castoreata, succinata, balsamica, ut ballam. peruianus, sal volatile oleosum Syluii ambrata, cydoniata, camphorata, mastichina, castoreata, succinata, tincturae quaedam et essentiae, borraginis, buglossae, millefolii, melissae, cortex item peruianus, quercus, terra sigillata, menta, bistorta, tormentilla, symphytum, flores balaustiorum, sanguis draconis, terra catechu, spongia itidem salicis cum vino rubro sumenda, crusta panis tosta cum aromatibus cinamomo, nuce moschata, vinoque rubro imbuta etc. Inter externa adhuc balnea et pediluua comode locum inueniunt.

CORRIGENDA POTIORA.

pag. 6. lin. 11 lege tabem. pag. 10. lin. 28 l. Quo. lin. 40 post impedito adde motu. pag. 13. lin. 3. l. inimicissimus. pag. 15 lin. 6 l. nimiam. pag. 23. lin. 5. l. hominibus, lin. 6. l. tangentes etc.